



Centar za građansko obrazovanje  
Centre for civic education



Canadian  
International  
Development  
Agency

Agence  
canadienne de  
développement  
international

Canada

# Stavovi o diskriminaciji i LGBT



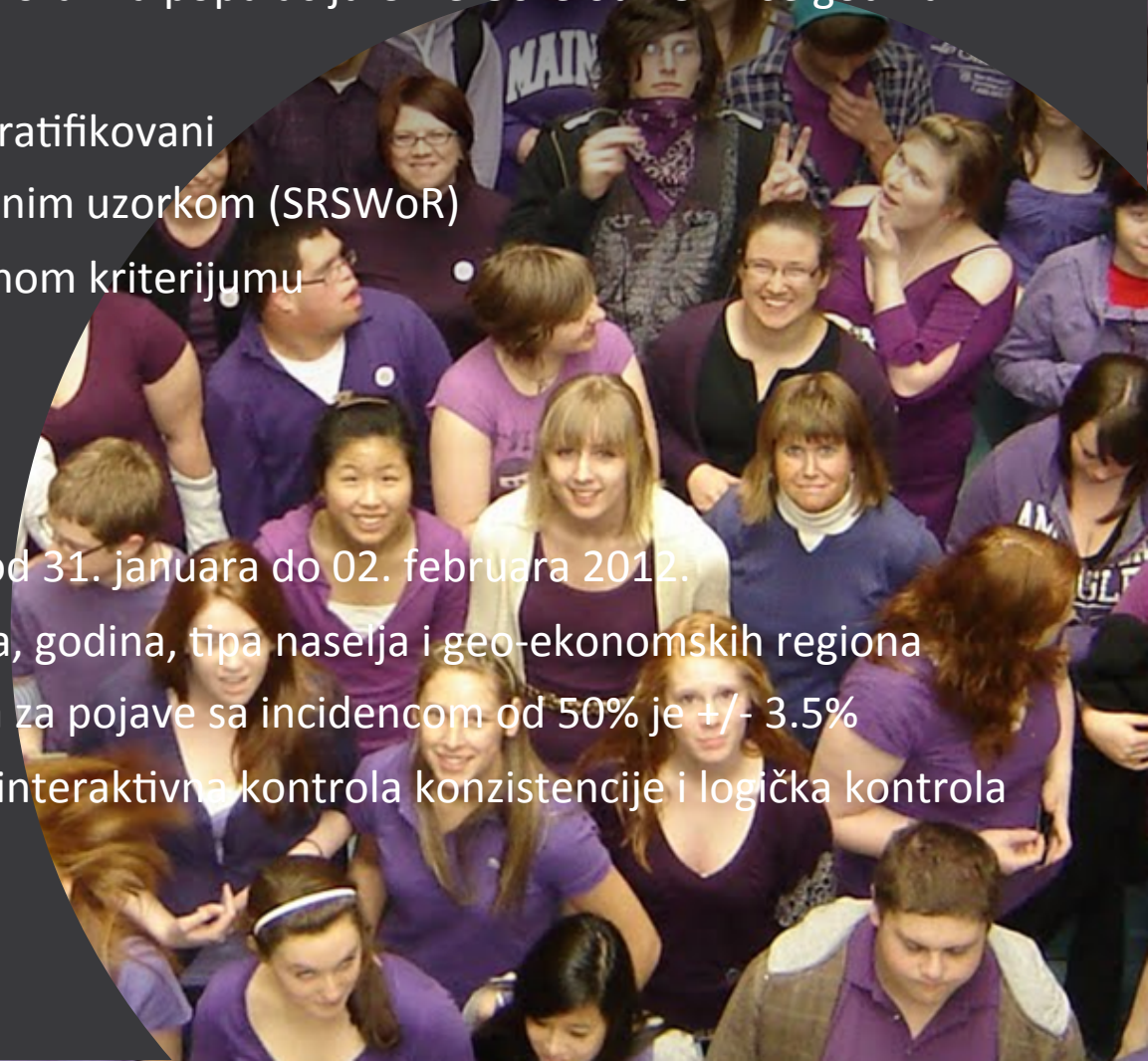
Februar 2012

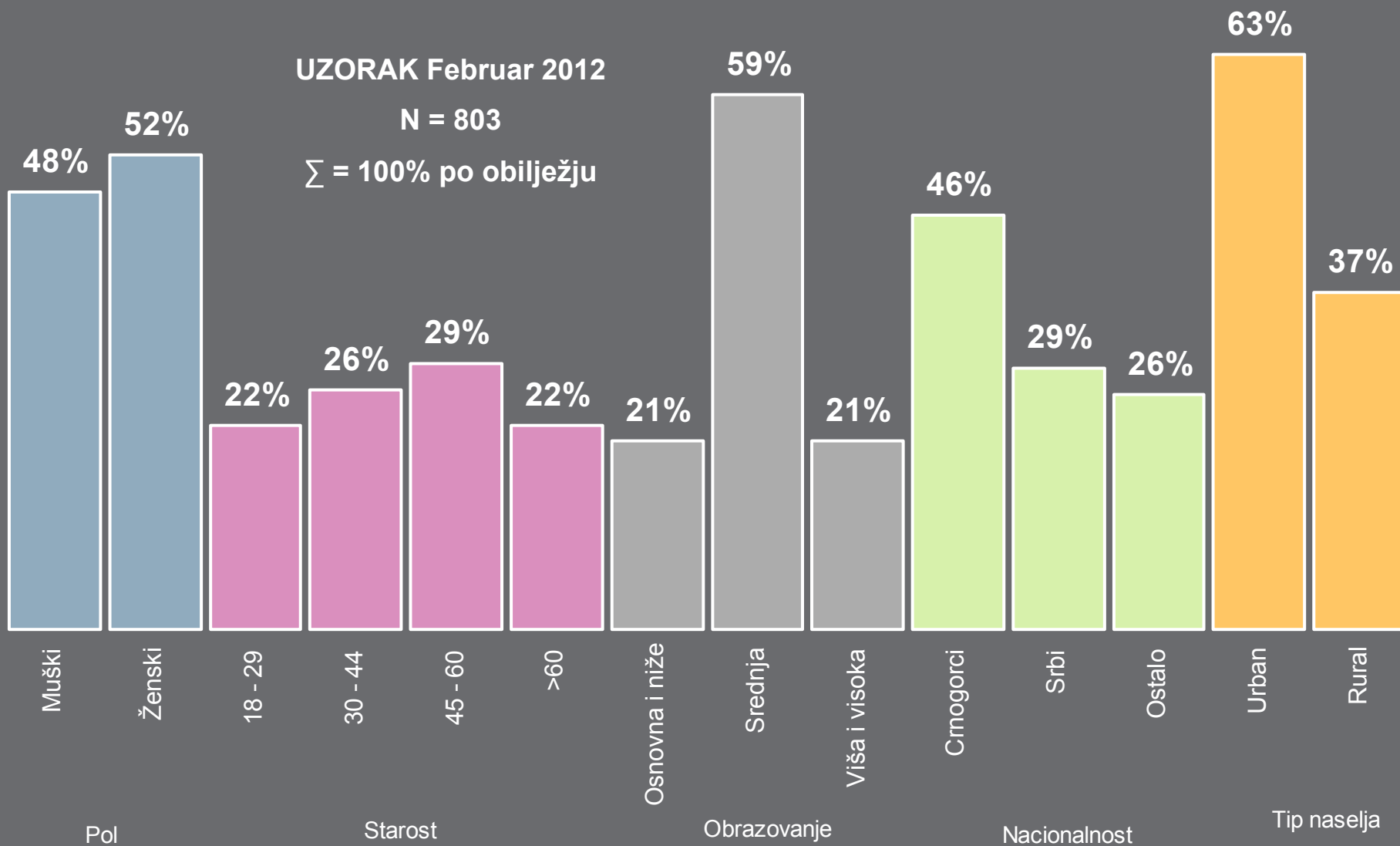
© 2012 Ipsos. All rights reserved. Contains Ipsos' Confidential and Proprietary information and may not be disclosed or reproduced without the prior written consent of Ipsos.

## SADRŽAJ

- Metodologija
- Stavovi o diskriminaciji
- Stavovi o LGBT populaciji
- Socijalna distanca i vrijednosne orijentacije
- Zaključci

- Način prikupljanja podataka: CATI (telefonska anketa)
- Izvor podataka: reprezentativni uzorak za populaciju Crne Gore od 18 i više godina
- Veličina uzorka: 803 ispitanika
- Tip uzorka: slučajni, dvoetajni, stratifikovani
- Izbor domaćinstva: prostim slučajnim uzorkom (SRSWoR)
- Izbor člana domaćinstva: po kvotnom kriterijumu
- Stratifikacija se vrši na osnovu:
  - Tipa naselja – urban/rural
  - Geo-ekonomskih regiona
- Prikupljanje podataka obavljeno od 31. januara do 02. februara 2012.
- Post stratifikacija na osnovu: pola, godina, tipa naselja i geo-ekonomskih regiona
- 95% statistički interval povjerenja za pojave sa incidencom od 50% je +/- 3.5%
- Automatska kontrola procedure, interaktivna kontrola konzistencije i logička kontrola odgovora u 100% slučajeva



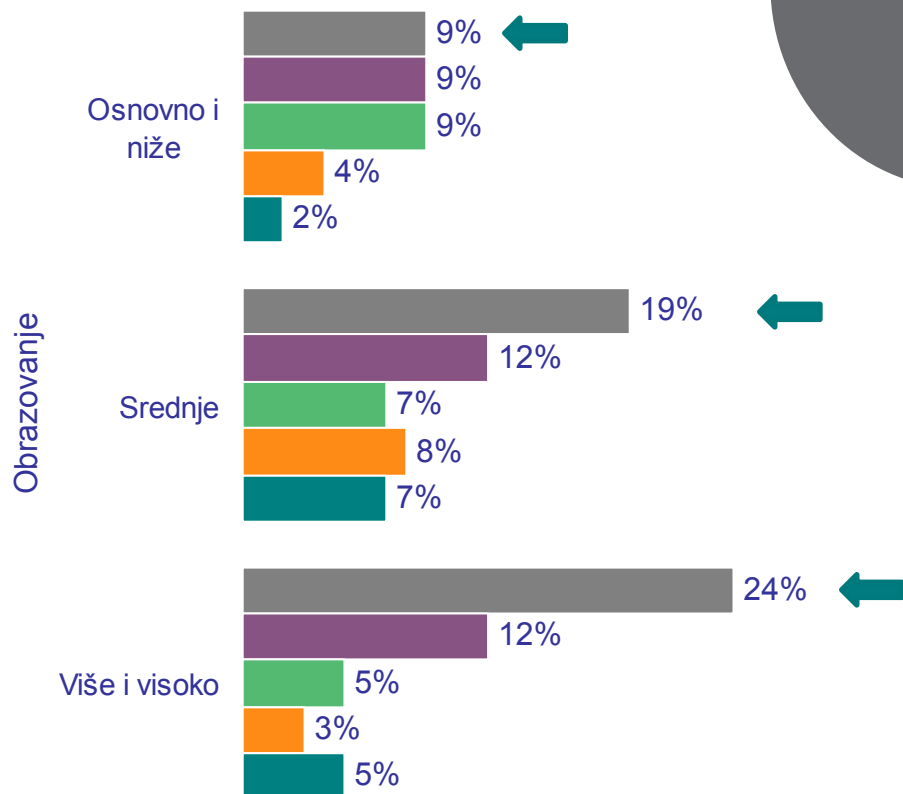


# STAVOVI O DISKRIMINACIJI

# Asocijacije na diskriminaciju – svi odgovori



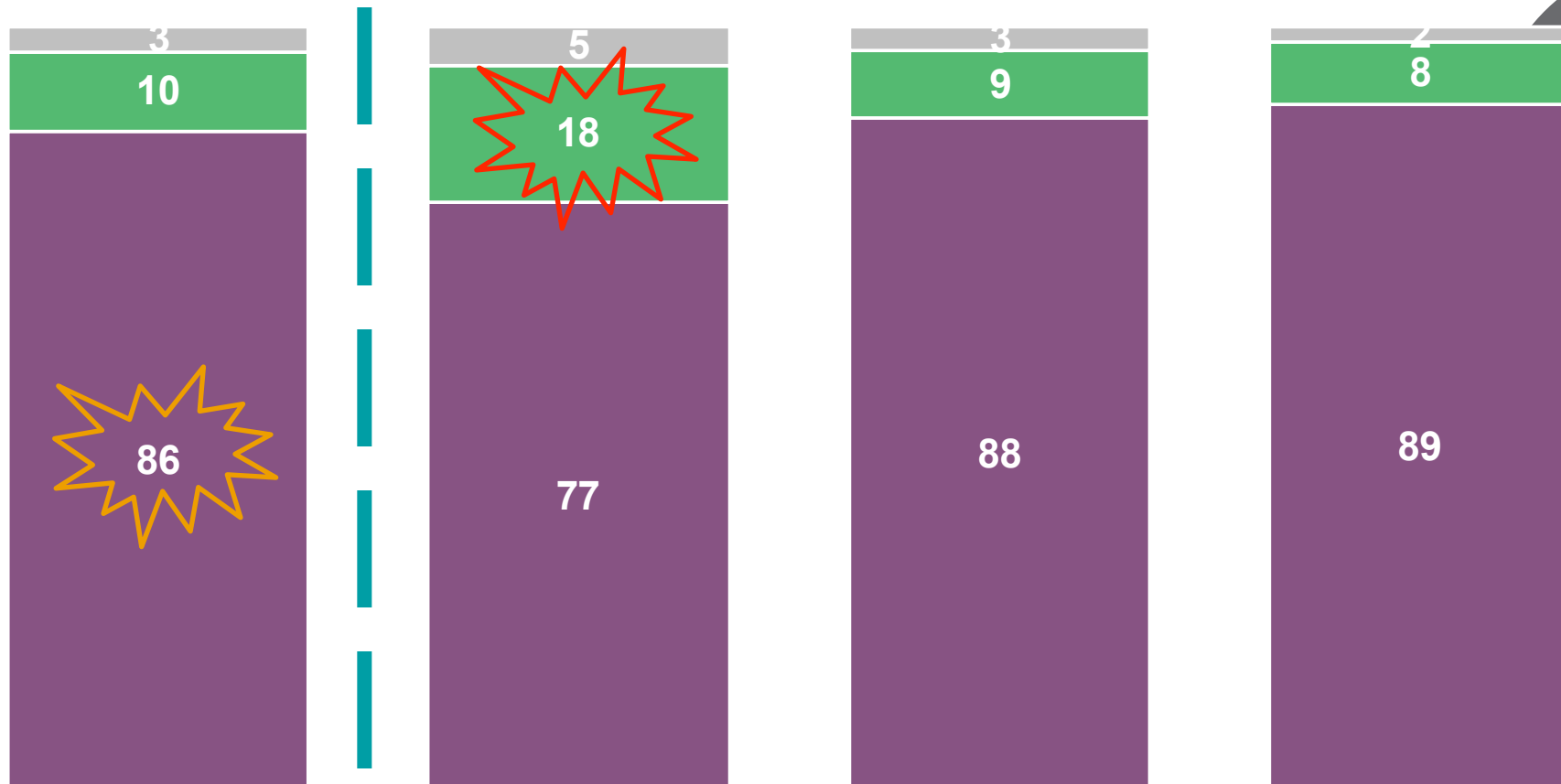
- Ugrožavanje/ uskraćivanje prava
- Omalovažavanje, ponižavanje
- Odbacivanje, isključivanje iz zajednice
- Nasilje, zlostavljanje, maltretiranje
- Ignorisanje, zapostavljanje osobe ili grupe



Baza: Ukupna ciljna populacija  
 Pitanje: Što je to diskriminacija? Što Vi pod tim podrazumijevate? – prvi odgovor

# Da li je po vašem mišljenju opravdano nekome uskratiti neko pravo?

- Opravdano je u većini slučajeva
- Uglavnom nije opravdano, ali postoje okolnosti u kojima je opravdano
- Nije opravdano, bez izuzetka



Total

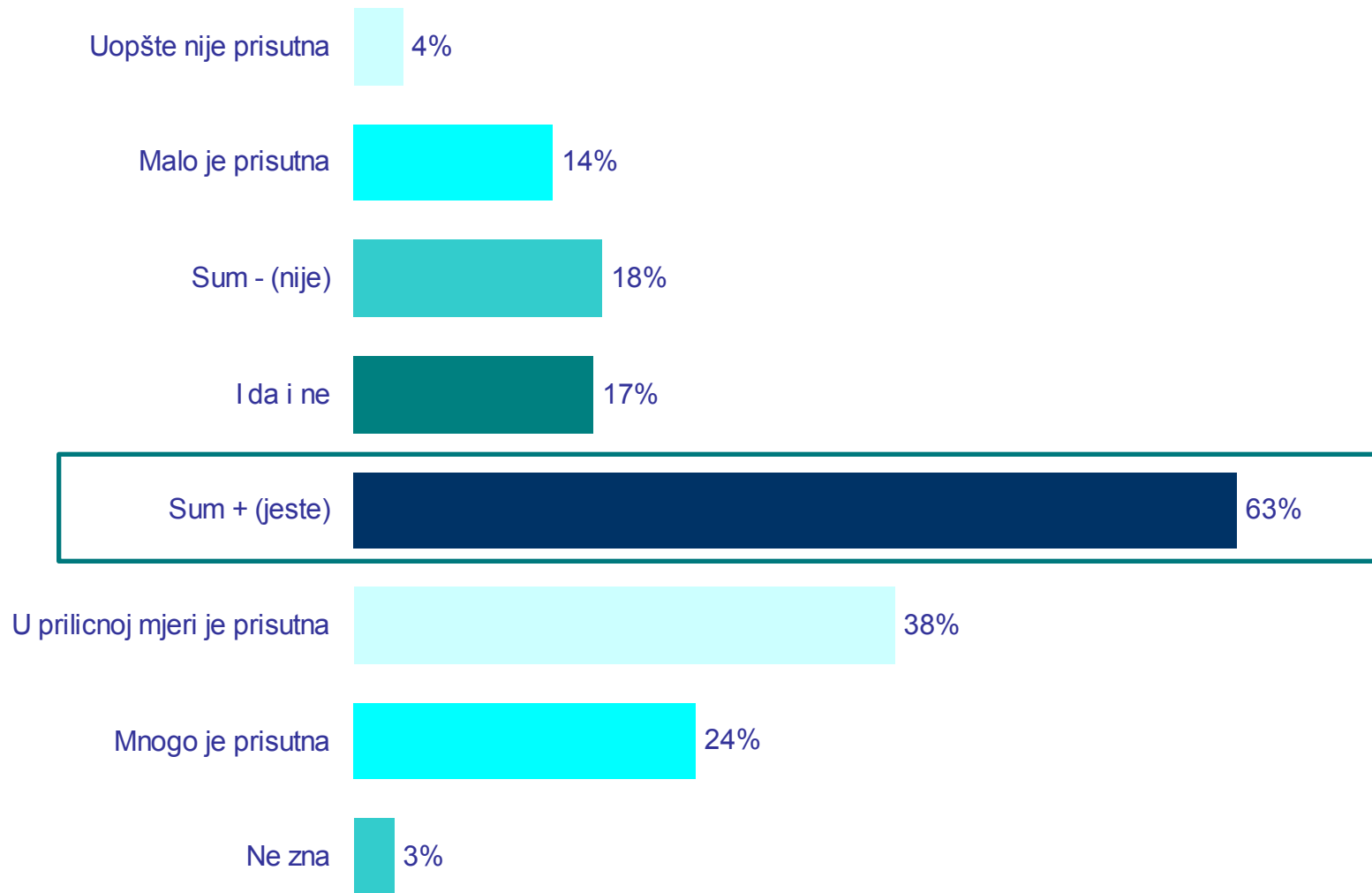
Osnovno i niže

Srednje  
Obrazovanje

Više i visoko

Baza: Ukupna ciljna populacija  
 Pitanje: Da li je po vašem mišljenju opravdano nekome uskratiti neko pravo (npr. pravo na rad, na školovanje, zdravstvenu zaštitu, upotrebu svog jezika itd.) samo na osnovu nekog licnog svojstva (npr, na osnovu nacionalne pripadnosti, vjeroispovesti, pola, starosti, seksualnog opredjeljenja, imovinskog stanja itd.) ?

# Molim Vas recite mi u kojoj mjeri je diskriminacija po vašem mišljenju prisutna u Crnoj Gori?

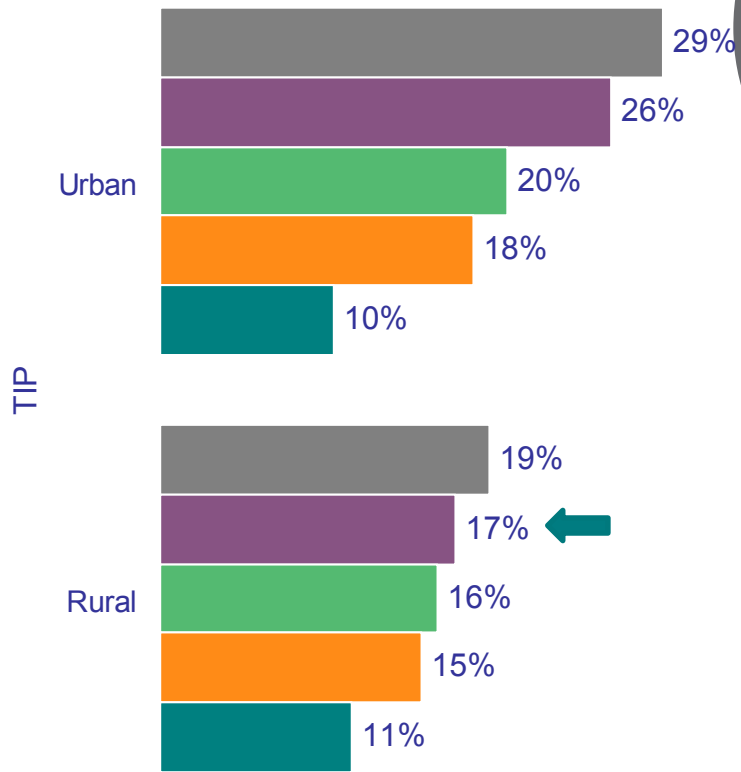


Baza:  
Pitanje:

Ukupna ciljna populacija  
Molim Vas recite mi u kojoj mjeri je diskriminacija po vašem mišljenju prisutna u Crnoj Gori?



# Koje grupe su po Vašem mišljenju najviše diskriminisane u Crnoj Gori? – svi odgovori



Baza: Ukupna ciljna populacija  
 Koje grupe su po Vašem mišljenju najviše diskriminirane u Crnoj Gori? – svi odgovori

## STAVOVI O DISKRIMINACIJI (1)

- Najveći procenat građana i građanki diskriminaciju definiše kao ugrožavanje/uskraćivanje prava: 16% ovu asocijaciju iznosi kao prvi, a 18% kao jedan od odgovora.
- Ugrožavanje/uskraćivanje prava češće su spominjali građani i građanke sa srednjim i višim/visokim obrazovanjem. Omalovažavanje, ponižavanje je pojedinačno druga najvažnija asocijacija (10%), dok se na trećem mjestu nalazi shvatanje diskriminacije kao odbacivanje, isključivanje iz zajednice (7%).
- Velika većina stanovnika/ca Crne Gore deklarativno ne opravdava uskraćivanje prava. 86% njih smatra da nikada nije opravdano nekome uskratiti neko pravo, dok svaki deseti smatra da postoje okolnosti u kojima je uskraćivanje prava opravdano.
- Obrazovanje se pokazalo kao faktor koji utiče na stav o diskriminaciji – osobe sa nižim obrazovanjem u 18% slučajeva smatraju da se uskraćivanje prava u izvjesnim okolnostima može opravdati.
- Skoro 2/3 građana i građanki (63%) smatra da je diskriminacija u Crnoj Gori prisutna u većoj ili manjoj mjeri.

- Osobe sa invaliditetom su, po mišljenju stanovnika Crne Gore, najugroženija grupa.
- Pored osoba sa invaliditetom koju 16% populacije spontano navodi kao najugroženiju, ugroženim se smatraju još i pripadnici seksualnih manjina/LGBT/ (12%), Romi (11%), nacionalne manjine (8%) i žene (5%).
- Građani i građane iz ruralnih dijelova Crne Gore značajno rjeđe spontano navode osobe sa invaliditetom i pripadnike seksualnih manjina kao ugrožene grupe.

# STAVOVI O LGBT POPULACIJI

# Prva asocijacija na homoseksualce, odnosno gej i lezbijske osobe

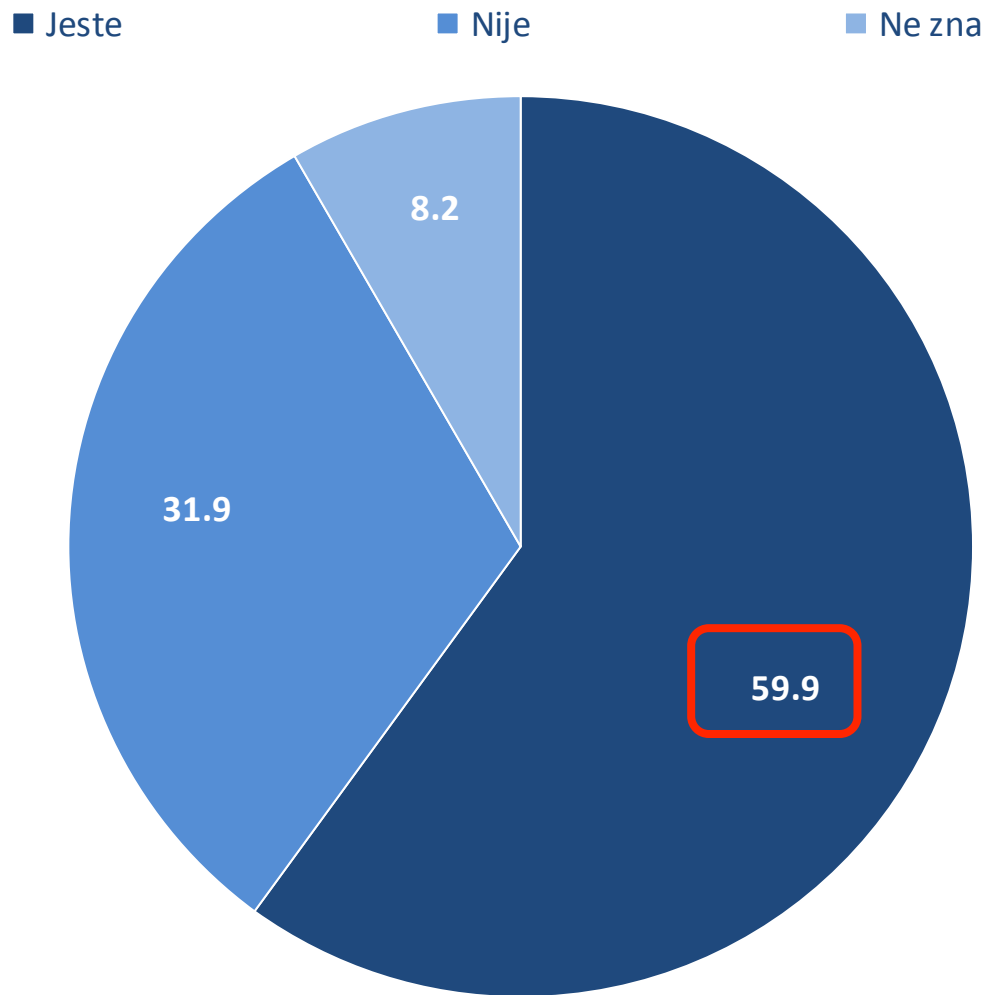


<b>Pozitivno</b>	<b>22,4%</b>
<b>Neutralno</b>	<b>29,7%</b>
<b>Negativno</b>	<b>47,8%</b>

Baza:  
Pitanje:

Ukupna ciljna populacija  
Što Vam prvo padne na pamet kada pomislite na homoseksualce, odnosno gej i lezbijske osobe?

# Da li je, po Vašem mišljenju, homoseksualnost bolest?



Baza:  
Pitanje:

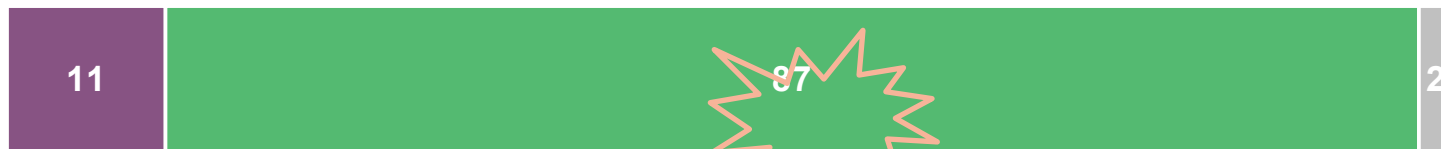
Ukupna ciljna populacija  
Da li je, po Vašem mišljenju, homoseksualnost bolest?

# Da li bi Vam smetalo da Vaše dijete, u školi prisustvuje predavanjima na kojima se govori o homoseksualnosti sa naučnog aspekta?

■ % Da, smetalo bi mi   ■ % Ne, ne bi mi smetalo   ■ % Ne zna



Da li je, po Vašem mišljenju, homoseksualnost bolest?



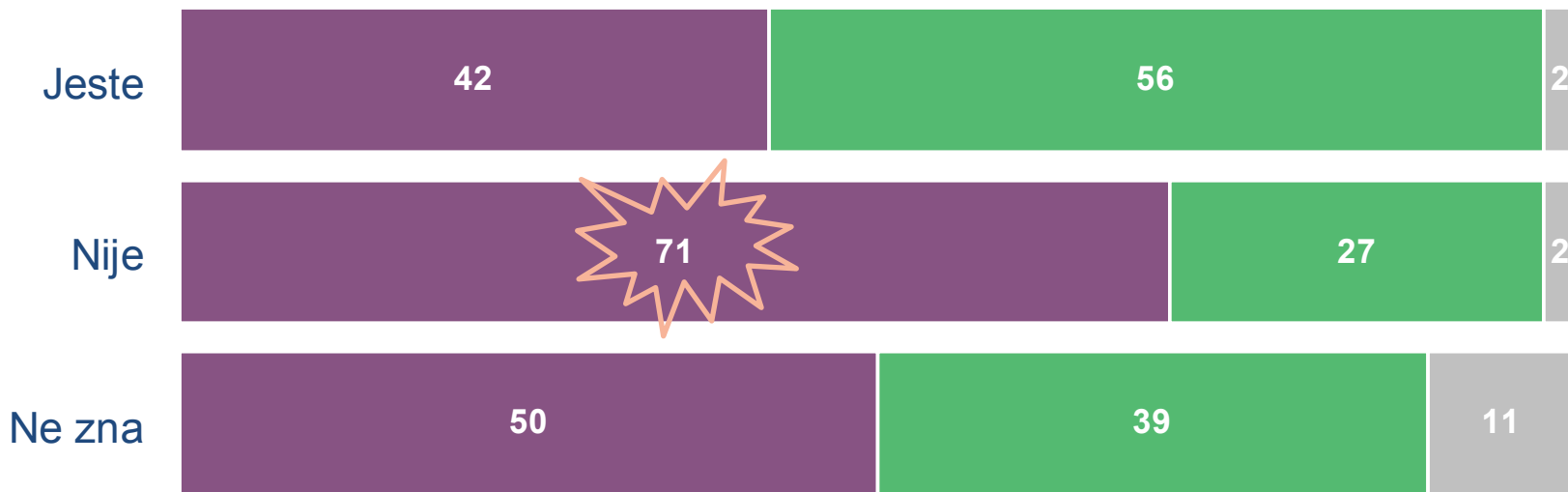
Baza: Ukupna ciljna populacija  
 Pitanje: Da li bi Vam smetalo da Vaše dijete, u školi prisustvuje predavanjima u kojima se govori o homoseksualnosti sa naučnog aspekta?

# Pravo na slobodno i javno izražavanje seksualnosti od strane seksualnih manjina

■ % Da, imaju pravo    ■ % Ne, nemaju pravo    ■ % Ne zna



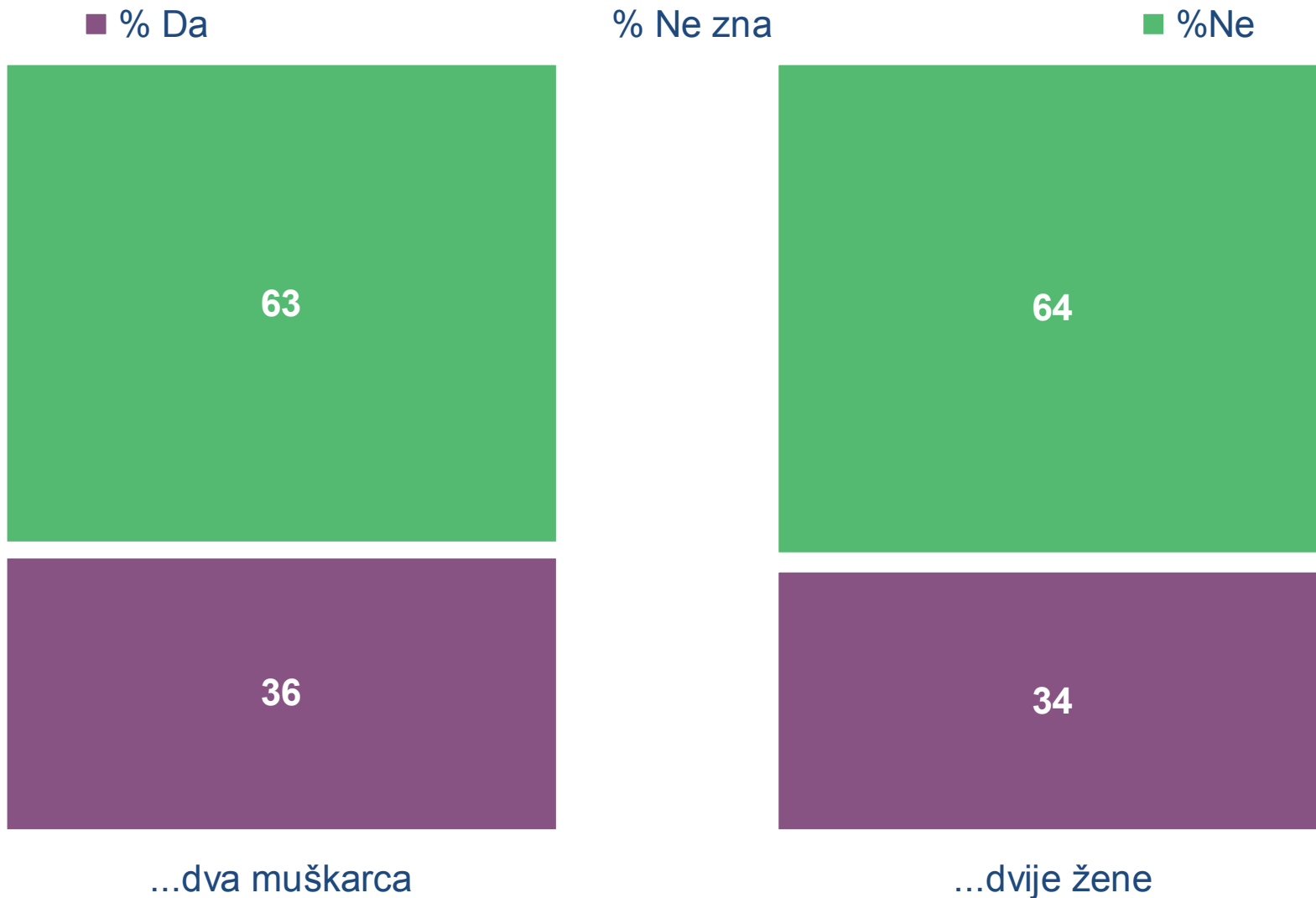
Da li je, po Vašem mišljenju, homoseksualnost bolest?



Baza: Ukupna ciljna populacija  
 Pitanje: Da li smatrate da pripadnici seksualnih manjina, odnosno osobe sa drukčijom seksualnom orijentacijom (homoseksualci, lezbijke) imaju pravo da slobodno i javno izražavaju svoju seksualnost, odnosno da se ljube, drže za ruku, grle na javnom mjestu?



# Da li bi ste se osjećali ugroženim da vidite ... da javno izražavaju svoju homoseksualnost, odnosno da se ljube, drže za ruku, grle na javnom mjestu?

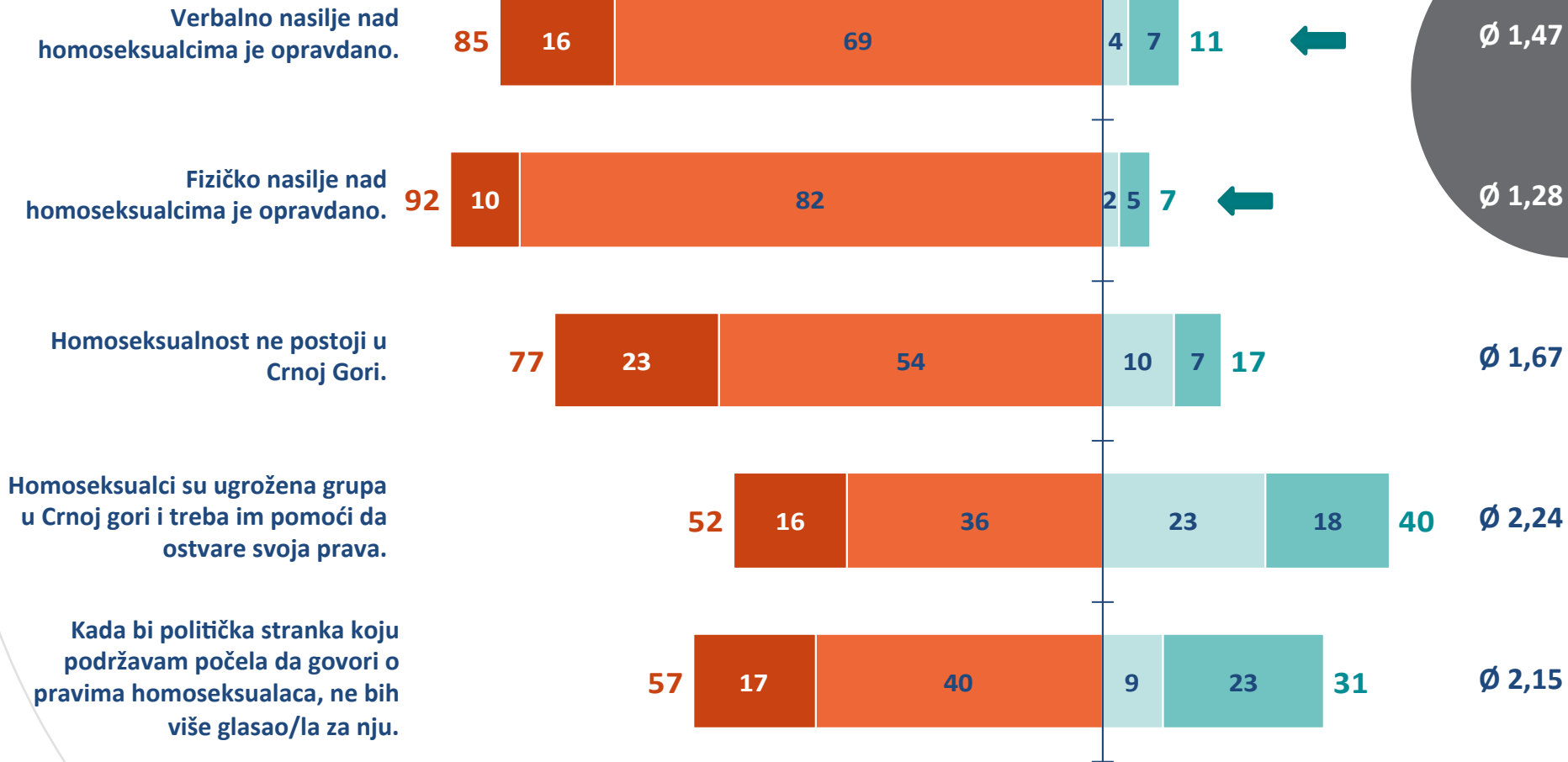


# U kojoj mjeri se slažete sa sljedećim tvrdnjama?

- 1 ■ Uopšte se ne slažem
- 2 ■ Uglavnom se ne slažem
- 3 ■ Uglavnom se slažem
- 4 ■ U potpunosti se slažem

**Suma 1+2 (ne slažem):**

**Suma 3+4 (slažem se):**



Baza: Ukupna ciljna populacija  
 Pitanje: U kojoj mjeri se slažete sa sljedećim tvrdnjama?

- Iako je pravo na lično opredjeljenje najčešća asocijacija koju građani i građanke imaju na LGBT osobe (17%), većina stanovništva za homoseksualce vezuje asocijacije sa negativnim konotacijama: ne podržavam/ne sviđa mi se/protivim se - 13%, nešto grozno/izaziva gađenje/užasno - 11%, neprirodno/nije normalno - 8%, bolest/bolesne osobe - 7%.
- Većina populacije Crne Gore vjeruje da je homoseksualnost bolest. Sa ovom tvrdnjom se slaže 60% građana, a protivi joj se 32%. Žene i osobe sa višim/visokim obrazovanjem značajno češće smatraju da homoseksualnost nije bolest, dok su osobe sa osnovnim i nižim obrazovanjem, i oni koji žive na sjeverozapadu sklonije da tvrde da homoseksualnost predstavlja poremećaj.
- Velika većina građana i građanki Crne Gore je otvorena za edukaciju o ovoj temi. Skoro  $\frac{3}{4}$  populacije (74%) ne bi imalo ništa protiv da im dijete u školi prisustvuje predavanjima u kojima se o homoseksualnosti govori sa naučnog aspekta. Kod onih koji smatraju da homoseksualnost nije bolest, taj procenat raste na 87%.

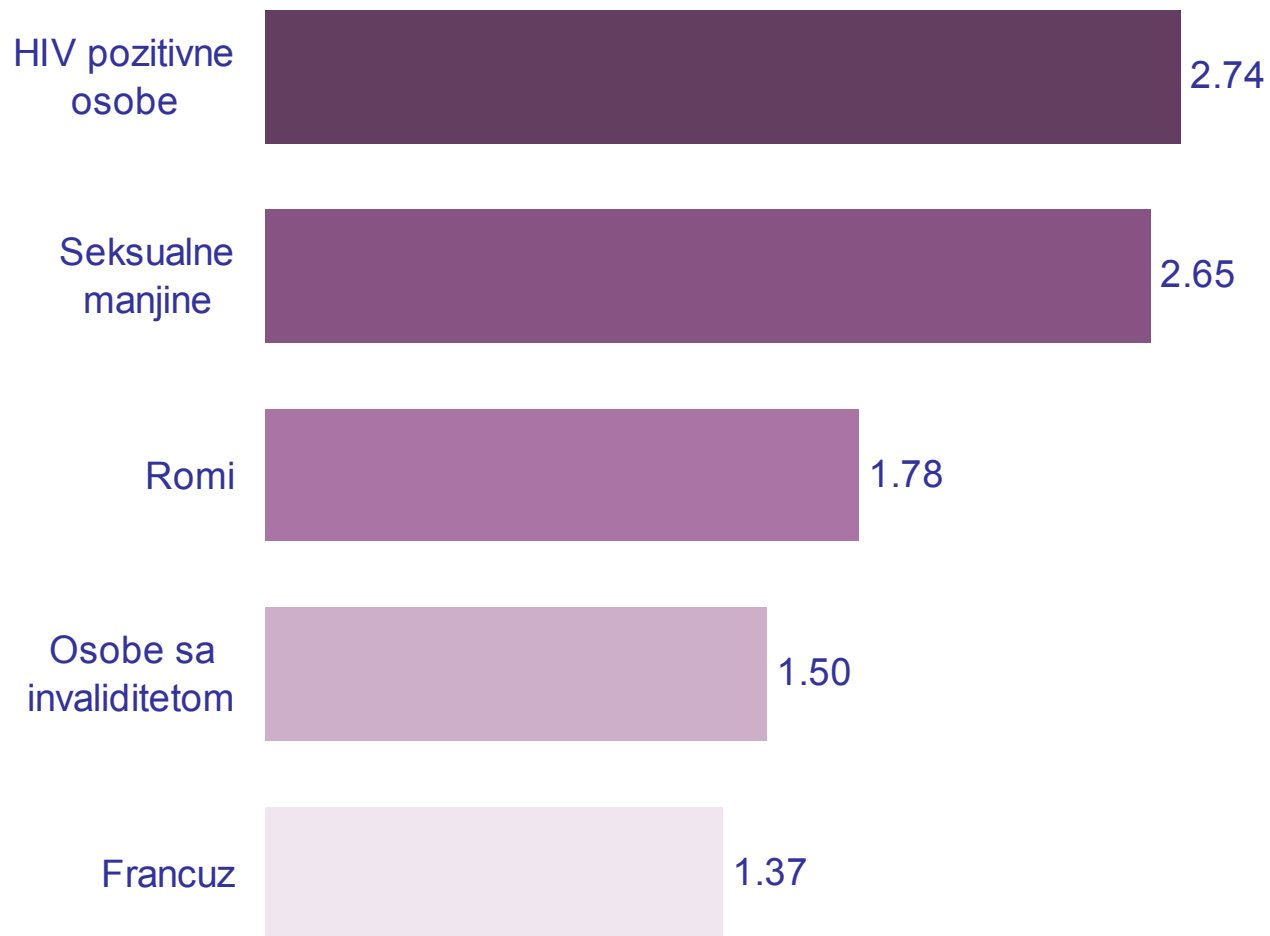
## STAVOVI O LGBT POPULACIJI (2)

- Kada je u pitanju pravo na javno ispoljavanje seksualnosti, stavovi građana i građanki Crne Gore su prilično podijeljeni.
- Nešto malo više od polovine stanovnika (52%) misli da osobe sa drugačijom seksualnom orijentacijom imaju pravo da javno izražavaju svoju seksualnost, dok se 45% protivi javnom grljenju i ljubljenju istopolnih parova. I ovi stavovi korespondiraju sa nivoom obrazovanja: osobe sa osnovnim i nižim obrazovanjem značajno češće odriču homoseksualcima dato pravo, dok oni sa višim i visokim obrazovanjem značajno rjeđe biraju tu opciju.
- Podrška slobodnom izražavanju seksualnosti, kod onih koji smatraju da homoseksualnost nije bolest raste na 71%.
- Građani i građanke nijesu pokazali značajne razlike kada je u pitanju osjećaj ugroženosti koji izaziva javno ispoljavanje seksualnosti dva muškarca i dvije žene – dva muškarca izazivaju osjećaj ugroženosti kod 36%, a dvije žene kod 34% populacije.

- Većina građana i građanki ne negira postojanje homoseksualaca u Crnoj Gori. Samo 17% stanovništva se uglavnom ili u potpunosti slaže sa tvrdnjom da u Crnoj Gori homoseksualnost ne postoji, dok 77% ispitanika/ca ne dijeli to mišljenje.
- Homoseksualnost i prava LGBT osoba i dalje, za jedan značajan dio populacije, predstavljaju tabu temu u Crnoj Gori. Tome svjedoči podatak da bi gotovo trećina populacije prestala da glasa za političku stranku koju trenutno podržava, kada bi ona počela da govori o pravima homoseksualaca.
- Kod 57% građana podržavanje prava homoseksualaca ne bi uticalo na promjenu izbora stranke za koju glasaju.
- Iako nešto više od polovine građana (52%) ne smatra da su homoseksualci ugrožena grupa kojoj treba pomoći da ostvari svoja prava, radikalnije metode ponašanja prema LGBT osobama nemaju široku podršku u javnosti: 85% građana ne opravdava verbalno, a 92% fizičko nasilje prema ovoj populaciji.

# SOCIJALNA DISTANCA

## Ocjena socijalne distance



Baza:  
Pitanje:

Ukupna ciljna populacija: PROSJEČNE VRIJEDNOSTI  
Da li biste imali nešto protiv da pripadnik sljedećih grupa bude...

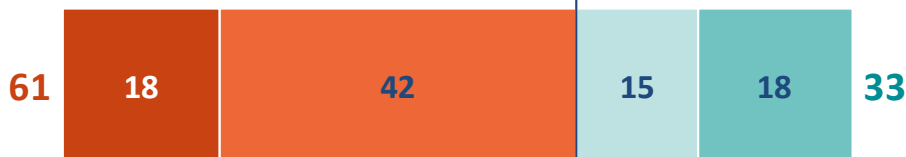
# U kojoj mjeri se slažete sa sljedećim tvrdnjama?

- 1 Uopšte se ne slažem
- 2 Uglavnom se ne slažem
- 3 Uglavnom se slažem
- 4 U potpunosti se slažem

Suma 1+2 (ne slažem):

Suma 3+4 (slažem se):

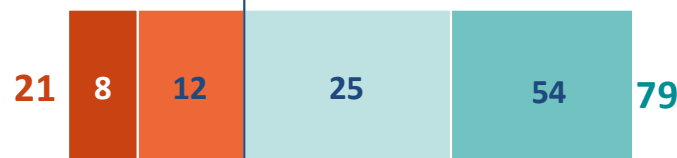
Ulazak Crne Gore u EU će dovesti u pitanje kulturu Crne Gore i ugroziti tradicionalne vrijednosti.



Mean:

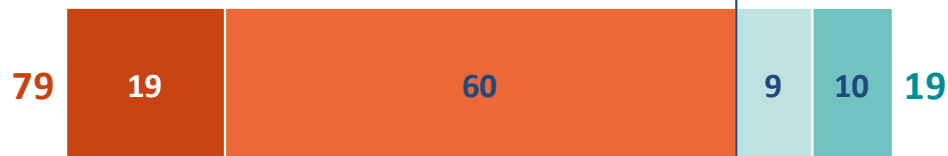
Ø 2,10

Najvažnija uloga žene u društvu je da bude dobra supruga i majka.



Ø 3,21

Brakovi između pripadnika različitih nacionalnosti predstavljaju opasnost po nacionalni integritet.



Ø 1,67

Na čelu države treba da bude jak i nepokolebljiv vođa koga će narod slijediti



Ø 3,34

Baza: Ukupna ciljna populacija  
Pitanje: U kojoj mjeri se slažete sa sljedećim tvrdnjama?



- Građani i građanke Crne Gore iskazuju veliku socijalnu distancu prema LGBT osobama. Najmanju socijalnu distancu stanovnici osjećaju prema osobama sa invaliditetom (prosjek 1,50), zatim Romima (1,78) i seksualnim manjinama (2,65). Najveća socijalna distanca se osjeća prema HIV pozitivnim osobama (2,74).
- 72% građana i građanki ne bi imalo ništa protiv da im LGBT osoba bude komšija. Ta podrška opada kada je u pitanju prihvatanje LGBT osoba kao prijatelja djece (46%). Najmanju podršku je dobio scenario u kojem se LGBT osobe prihvataju kao bračni partneri/partnerke nekoga iz uže porodice (17%).

- U kontekst odnosa prema homoseksualnosti stavljeni su **tradicionalizam, autoritarnost i nacionalizam**, koji su testirani kroz (ne)slaganja sa iznijetim vrijednosnim tvrdnjama.
- Istraživanje je pokazalo da je **crnogorsko društvo još dominantno autoritarno**, jer se 4/5 ispitanika (81%) složilo sa tvrdnjom o vođi kojeg treba slijediti!
- Takođe, prema izjavama ispitanika, njih **4/5 se mogu svrstati u tradicionaliste**, dok je modernista 4x manje. To ukazuje i da širi kontekst raširene sklonosti diskriminaciji različitih, prije svega homofobiji, predstavlja dominantni tradicionalizam, posebno njegovi dijelovi vezani za tradicionalno poimanje porodice i rodnih uloga (79% se uglavnom i u potpunosti slaže da je najvažnija uloga žene u društvu da bude dobra supruga i majka)
- 61% građana se ne slaže sa tvrdnjom da će ulazak Crne Gore u EU dovesti u pitanje kulturu Crne Gore i ugroziti tradicionalne vrijednosti, a 79% njih se ne slaže sa stavom da brakovi između pripadnika različitih nacionalnosti predstavljaju opasnost po nacionalni integritet.

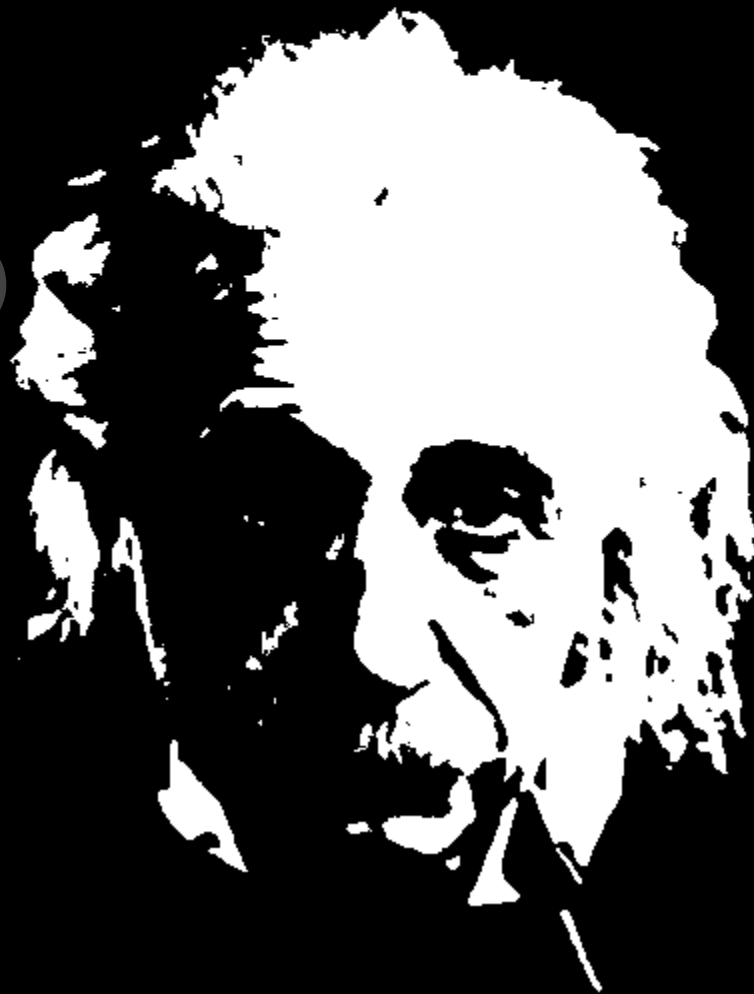


- Istraživanje je pokazalo da su predrasude i negativni stavovi prema LGBT populaciji češći kod starijih osoba, onih sa nižim obrazovanjem, onih koji žive na sjeverozapadu i u ruralnim djelovima Crne Gore. Odnosno, kao tolerantniji se pokazuju mladi, urbani, visokoobrazovani i žene.
- Većina populacije (63%) smatra da je u Crnoj Gori diskriminacija prisutna, a čak 86% se slaže da ne postoji opravdanje za uskaćivanje prava bilo kome. Takođe, građani su svjesni da su pripadnici seksualnih manjina ugroženi (LGBT osobe su izdvojene kao druga najugroženija grupa, poslije osoba sa invaliditetom – 12% populacije homoseksualce navodi kao prvi odgovor, a 23% kao jedan od odgovora).
- Ipak, prve asocijacije koje se vezuju za homoseksualne osobe imaju u najvećem procentu negativnu konotaciju. Poslije HIV pozitivnih osoba, prema homoseksualcima se iskazuje najveća socijalna distanca. 17% populacije negira postojanje osoba homoseksualne orijentacije u Crnoj Gori.

- Vrlo je zabrinjavajući podatak da 60% građana misli da je homoseksualnost bolest, iako se bilježi pomak pošto je ta brojka u ranijim istraživanjima bila veća pa se može zaključiti da se homofobičnost u Crnoj Gori smanjuje. Tome u prilog ide otvorenost građana za nove informacije, posebno one naučnog karaktera – čak 74% populacije ne bi imalo ništa protiv da im djeca u školi prisustvuju predavanjima koja o homoseksualnosti govore sa naučnog aspekta. Upravo u obrazovanju i podizanju svijesti javnosti se nalazi ključni osnov za borbu sa postojećim predrasudama.
- Podijeljen stav prema homoseksualcima se ogleda u tome što se 52% građana slaže sa tvrdnjom da LGBT osobe imaju pravo da javno iskazuju svoju seksualnost, dok je 45% protiv. Takođe, 52% stanovnika Crne Gore smatra da su homoseksualci ugrožena grupa kojoj treba pomoći da ostvare svoja prava, dok se 40% protivi ovom stavu.
- I pored rasprostranjenih predrasuda i potencijala za diskriminatorno ponašanje, ohrabruje činjenica da vrlo mali procenat građana opravdava verbalno (11%) i fizičko (7%) nasilje nad LGBT osobama.
- Napravljeni iskorak je u najvećoj mjeri rezultat rada civilnog sektora i drugih zainteresovanih strana

“ Ne možemo riješiti  
probleme koristeći  
isti način razmišljanja  
koji smo koristili  
kada smo ih  
stvorili! ”

Albert Einstein



# U redu je biti drugačiji!



*Centar za građansko obrazovanje  
Centre for civic education*

*lgbt*  
*forum* **PROGRES**



Canadian  
International  
Development  
Agency

Agence  
canadienne de  
développement  
international

Canada